

El sufix *-ada* en la creació de noms de fenòmens meteorològics en català: una mirada diacrònica

Elisabet Llopart-Saumell
Universitat d'Alacant
IULA, Universitat Pompeu Fabra

1. Introducció

El sufix *-ada*, que prové del llatí *-ata* (GDLC), és un dels sufixos més polisèmics en llengua catalana, tal com apunta Cabré (1994, 103) (citada a Lorente i Cantero, 47). Forma noms derivats de noms, d'adjectius i també de verbs (Cabré 2002, 744-751), i designa diferents classes semàntiques segons la base a la qual s'adjunta. L'objectiu d'aquest treball és estudiar des d'un punt de vista diacrònic les unitats formades amb el sufix *-ada* que designen fenòmens meteorològics. D'acord amb el GDLC, es tracta d'una de les classes semàntiques que indica aquest sufix, en mots com ara *nuvolada* o *boirada*, juntament amb els períodes temporals (*diada*, *anyada*, *migdiada*) i les magnituds (*llargada*, *alçada*). Aquesta obra també assenyala que el sufix *-ada* presenta els significats següents:

1. 'conjunt o gran quantitat de'. Ex.: *fillada*, *gentada*, *costellada*.
2. 'cop de' o 'cop a'. Ex.: *bastonada*, *pedrada*, *clatellada*.
3. 'acció pròpia de'. Ex.: *criaturada*, *pallassada*.
4. 'operació tècnica de'. Ex.: *premsada*.
5. 'acció de'. Ex.: *suada*, *fiblada*.

En aquest sentit, doncs, el GDLC classifica els noms formats amb el sufix *-ada* des de dues perspectives diferents, segons el sentit que "indica" el sufix i segons què "significa" *-ada* depenent de les bases a les quals s'adjunta. Com veurem, aquestes dues categories no són excloents, sinó complementàries, perquè un mot d'aquest tipus pot pertànyer a la classe "fenòmens meteorològics" i també a l'accepció "conjunt o gran quantitat de". En un cas, fa referència a la classe semàntica i, en l'altre, a la manera com es pot parafrasejar.

En definitiva, l'objectiu d'aquest treball és estudiar el fenomen de la innovació lèxica diacrònicament a partir dels substantius formats amb el sufix *-ada* que denoten fenòmens meteorològics. En primer lloc, ens interessa parlar de la innovació lèxica o neologia, la creativitat lèxica dels parlants, així com de la formació de paraules, tant pel que fa al procés de sufixació com al d'analogia lèxica. A continuació, pel que fa a l'estudi diacrònic, analitzem la presència d'aquestes unitats en un corpus diacrònic en català, el *Corpus del català modern*, que va des del 1601 fins al 1833. Concretament, observem quines unitats formades amb el sufix *-ada* que es fan servir avui en català per denotar fenòmens meteorològics es documenten al corpus; si es documenten, anotem el nombre d'ocurrències en tot el període i per segles; finalment, contrastem els resultats amb les dades del *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (CTILC), corresponent al corpus del català contemporani (1833-1988). També ens centrem en els aspectes semàntics, és a dir, agrupem els diferents sentits de les denominacions estudiades a partir de les definicions lexicogràfiques i ho relacionem amb el contingut registrat en les gramàtiques i diccionaris sobre els valors del sufix *-ada*. Per aquest motiu, revisem què diuen les gramàtiques i els diccionaris sobre el sufix *-ada*, i analitzem com s'han format les unitats de l'estudi. D'altra banda, la selecció d'aquest

sentit del sufix *-ada*, els fenòmens meteorològics, per a un estudi diacrònic en català, també està motivada pel fet que en castellà, d'acord amb la bibliografia consultada (Pujol, Raab), es tracta d'una creació poc freqüent si es tenen en compte les anàlisis realitzades al corpus diacrònic de l'espanyol de Mark Davies. Per aquest motiu, presentem un breu contrast amb el castellà.

2. Innovació i creativitat lèxica dels parlants

La innovació lèxica és un fenomen lingüístic que acompanya qualsevol llengua viva, és a dir, utilitzada per una comunitat lingüística en diferents situacions comunicatives. Com indica Cabré (2006, 55), la innovació lèxica o neologia és un signe de vitalitat d'una llengua, perquè les llengües mortes no tenen parlants a qui servir: “No hi ha dubte que el primer indicatiu que mostra que una llengua és viva és la seva capacitat per crear noves unitats, bàsicament lèxiques.” Així doncs, podem dir que, mentre algunes paraules varien o cauen en desús, n'apareixen d'altres que no existien en un estadi anterior de la llengua. En definitiva, la llengua i, especialment, el lèxic evoluciona, com a reflex de la societat en què vivim.

Quant a la creativitat lèxica dels parlants, no només consisteix a crear paraules o formes noves, sinó també a canviar o afegir nous significats a les unitats ja existents, canviar-ne la categoria o subcategoria gramatical i adoptar paraules d'altres llengües (és a dir, els manlleus adaptats o no adaptats). Pel que fa al tipus de formació o estructura, Aitchison (122) distingeix diferents tipus de paraules, les simples, que no es poden dividir, com *mussol* o *girafa*, i les complexes, com *desacord*, que es poden descompondre. A més, en relació amb el concepte de categories, Cuenca i Hilferty (46) i Ungerer i Schmid (98) distingeixen, d'acord amb la proposta de la lingüística cognitiva de Rosch, les de nivell bàsic, que compleixen amb la funció lingüística de donar accés “natural” al món, i tendeixen a ser paraules curtes i monomorfemàtiques; i les categories subordinades, que tenen una funció especificadora, i acostumen a ser paraules morfològicament complexes. Finalment, afegeixen les categories superordinades, en què hi ha una funció focalitzadora, i normalment es tracta de paraules més llargues i més complexes des del punt de vista morfològic. La creativitat lèxica, és doncs, una capacitat inherent a l'espècie humana, de manera que, a partir de les paraules existents, en podem crear de noves que els altres parlants són capaços de comprendre encara que sigui el primer cop que les senten (Aitchison, 147). En aquest sentit, Cabré (2015, 93) destaca l'aportació que fa Guilbert entre la tendència del lèxic a l'estabilitat, per assegurar la comunicació, i la tendència al canvi, per adaptar-se a la realitat i a la situació comunicativa. Per aquest motiu, es creen mots de manera espontània i algunes d'aquestes unitats noves van circulant en l'ús dins de la comunitat lingüística (d'altres, en canvi, neixen i moren), de manera que la llengua evoluciona i no s'estanca. Podem dir, doncs, que manté una determinada estabilitat que permet que aquest canvi no sigui bruscat i no impedeixi la comunicació.

D'altra banda, alguns autors, com Aitchison, també es pregunten com el lèxic mental, és a dir, les unitats que tenim “disponibles” o el “diccionari mental” (Aitchison, 10) permet incloure aquestes innovacions lèxiques o neologismes que, en un primer estadi, són paraules noves i, per tant, més o menys desconegudes, però, més endavant poden acabar formant part del nostre lèxic mental i del cabal lèxic de la comunitat lingüística. En aquesta línia, l'autor afegeix el següent:

Most new words are not new at all, they are simply additions to existing words or recombinations of their components. Words which are invented out of nothing are extremely rare (Aitchison, 159).

Sabem, doncs, que les unitats no es formen del no-res o de forma totalment aleatòria, sinó que les llengües disposen d'uns recursos lingüístics que permeten la creació de paraules inexistents o no usades fins al moment, però que acostumen a sorgir a partir dels mots ja existents i d'uns mecanismes de formació també coneguts pels parlants. Així doncs, la neologia es pot concebre com el resultat de la creativitat lèxica de la llengua i, més concretament, de la capacitat dels parlants per crear paraules noves. En aquest sentit, els parlants coneixen un conjunt d'unitats més o menys ampli de la seva llengua i també coneixen les regles per generar paraules noves. D'aquesta manera, a partir de les bases que ja coneixen, de les guies que regeixen la combinació d'aquestes bases amb altres bases o amb altres components de la llengua, i amb el canvi de significat, sintàctic o d'ús, poden formular innovacions lèxiques.

En aquest procés també entra en funcionament l'analogia, que permet la creació de noves unitats a partir de les unitats ja conegudes (Bybee, 8). Un dels aspectes rellevants d'aquest fenomen és la freqüència d'ús (Bybee, 11): “[c]entral to the usage-based position is the hypothesis that instances of use impact the cognitive representation of language” (Bybee, 14). D'acord amb aquesta autora, algunes unitats lèxiques funcionen com a exemples de l'experiència lingüística dels parlants i presenten un patró observable en diferents unitats i contextos. Si s'identifiquen aquests patrons, es poden caracteritzar com una regla. En aquesta línia, sembla doncs, que l'analogia, és a dir, la imitació, seria un altre dels elements que guia la creació de paraules noves, entre d'altres fenòmens lingüístics.

Ara bé, no tots els processos en què una unitat es forma a imatge d'una altra es considera estrictament analogia. Cal tenir en compte que, d'acord amb Mortureux, en el principi d'analogia es detalla que aquest tipus de procés de formació a imatge d'un model es porta a terme per mitja d'unes regles de formació. Per tant, cal diferenciar l'analogia de formacions de caràcter més aviat puntual o anecdòtic que es creen a imatge d'un mot existent, però que transgredeixen les regles gramaticals. Així doncs, l'analogia entesa com el procés en què un neologisme pren com a model de formació una altra unitat o un conjunt d'unitats sense seguir de forma canònica les regles dona lloc a un conjunt de formacions que transgredeixen d'alguna manera les RFM. Vallès (120) va detectar aquesta extensió del significat d'*analogia*, que es basa en la teoria dels prototips (Kleiber), en el seu estudi sobre la creativitat lèxica, i la denomina *analogia puntual*: “La formació de mots per analogia es pot explicar com un procés d'extensió d'un exemplar, que és emprat com a model o prototip.”¹

En l'àmbit de la lingüística romànica, Vañó-Cerdà (115) indica que en l'estudi del sufix *-ada* tant en català com en castellà es poden distingir dues posicions. Per un costat, s'entén com un sufix unitari que crea noms a partir de verbs, com a *mirar* > *mirada* i noms a partir de noms amb diferents significats, com a *alcalde* > *alcaldada*, *vaca* > *vacada* o *campana* > *campanada* (Gauger), i, per l'altre, se separa la formació de deverbals i denominals (Lüdtke, Rainer) (citada a Vañó-Cerdà, 115). A Bayà et al. (85), també s'apunta que en l'anàlisi dels afixos derivatius es poden distingir dues perspectives diferents d'acord amb el significat que presenta i les bases a les quals s'adjunta: per una banda, un sufix es pot dividir en formes autònomes i independents entre elles; i, de l'altra, un mateix sufix es pot concebre com una sola forma amb un significat més ampli i abstracte que en la postura anterior i, per tant, s'estudia conjuntament.

Tot i que en aquest treball l'objecte d'estudi són els substantius creats amb el sufix *-ada* que designen fenòmens meteorològics, revisem els diferents sentits d'aquest sufix

¹ Un dels exemples que exposa és el neologisme *telegènia*, format a partir del mot *fotogènia*, ja documentada als diccionaris de referència en català (GDLC i DIEC2).

per obtenir una perspectiva més amplia. En relació amb altres unitats formades amb aquest sufix, es poden establir unes correlacions semàntiques que, com assenyalen Bayà et al. (85) permet “formalitzar-ne la descripció gramatical, reduir-ne la polisèmia i assolir un grau més alt de generalització.” En aquest sentit, cal tenir en compte que Fabra (citada a Bayà et al., 86) distingeix 17 significats diferents (incloent els de base nominal, adjectival i verbal), entre ells, el camp semàntic dels fenòmens meteorològics (*boirada*), situat dins del bloc dels ‘col·lectius’, juntament altres sis subcategories: 1) que engloben un col·lectiu, com *brancada*; 2) els de contingut, *becada*; 3) de quantitat de menjar, *arrossada*; 4) d’intensitat, com *clotada*; 5) quantitat, *feinada*; 6) i períodes de temps, amb casos com *matinada*. Pel que fa a les unitats de base nominal, a més del bloc de ‘col·lectius’, n’inclou tres més: 1) el d’acció o cosa pròpia de’, com *rucada*; 2) el de ‘cops’, com, per exemple, *martellada* (que especifica amb què es fa el cop), *galtada* (en què s’indica on es fa) i *ventada* (amb sentit metafòric); 3) i, finalment, el de ‘moviments’, com a *braçada*. Quant als mots amb base adjectival, hi ha un únic bloc, que indiquen ‘qualitats’, com a *alçada*. Per acabar, els de base verbal indiquen ‘accions’ i Fabra en distingeix de quatre tipus: 1) l’acció, *abraçada*; 2) acció i efecte sobtat, *esfondrada*; 3) moviments o fenòmens, *caminada*; 4) i operacions, *rentada*.

Com assenyalen Bayà et al., la resta de gramàtiques (Badia i Margarit, Marvà, Moll, Ruaix, Cabré 1994) prenen com a punt de partida Fabra i acostumen a reagrupar aquests significats. Badia i Margarit, per exemple, situa sota el conjunt de ‘col·lectius’ diferents tipus d’unitats, però no els divideix en subcategories. Per la seva banda, Cabré (1994) uneix sota aquest grup aquesta categoria pròpiament dita (‘col·lectius’) i la de ‘contingut’. Aquesta categoria, la de ‘col·lectius’, es recull a totes les gramàtiques mencionades, mentre que en relació amb els mots amb base nominal, Marvà no té en compte les unitats que designen una ‘acció pròpia de’, Moll no esmenta el significat de ‘cop’, i només Fabra i Ruaix tenen en compte la noció de ‘moviment’ (Bayà et al., 86-87).

Quant a la comprensió d’aquest tipus de formació, Vaño-Cerdà (117) opina que en el cas dels noms d’acció formats amb el sufix *-ada* hi ha un verb, tot i que aquesta unitat no quedi recollida als diccionaris. Tanmateix, es pot constatar que en alguns casos aquests verbs no només no es registren a les obres lexicogràfiques, sinó que tampoc circulen en l’ús. En aquest sentit, tenim en compte la proposta de Bayà et al. (90), que diferencia el sufix *-ada* per formar col·lectius del que expressa accions. En el cas dels noms d’acció amb una base nominal, doncs, les autores indiquen que es forma a partir d’un nom i no pas d’un verb possible, però no existent:

- *-ada*₁: valor col·lectiu que s’adjunta a noms: *teula* > *teulada*
- *-ada*₂: valor d’acció que s’adjunta a noms (creats de manera analògica d’acord amb la terminació de participi): *pallasso* (no **pallassar*) > *pallassada*

3. Documentació al corpus del català modern

En aquest treball estudiem l’ús dels mots formats amb el sufix *-ada* que designen fenòmens meteorològics a partir de les dades del *Corpus del català modern*, que va des de l’inici del s. XVII a la primera meitat del s. XIX. En primer lloc, observem quantes de les unitats que estan actualment en ús es documenten en aquest corpus. A continuació, observem la seva presència tant pel que fa al nombre d’ocurrències com per la seva distribució al llarg del període estudiat.

3.1. Nombre d’unitats documentades

Per dur a terme la cerca de les unitats formades amb el sufix *-ada* que designen fenòmens meteorològics al corpus del català modern vam procedir de la manera

següent. D'entrada, cal tenir en compte que el cercador del corpus funciona per formes. Per aquest motiu, pot buscar una forma concreta, però, de moment, no es pot restringir la cerca per categories gramaticals. Aleshores, en filtrar totes les unitats acabades amb “ada”, el nombre de resultats oferts era molt gran i contenia, a part de substantius, les formes de participi acabades amb aquesta terminació. Vistos els resultats, es va seguir la metodologia següent.

En primer lloc, es va fer una cerca amb la consulta avançada al DIEC2 en què es van restringir els camps següents:

- Entrada: acabat en “ada”
- Categoria gramatical: substantius
- Àrea temàtica: meteorologia

A partir d'aquesta cerca es van obtenir 54 unitats:

airada	cerçada	mestralada	secada
barrumbada	garbinada	migjornada	tamborinada
bategada	gebrada	murada ¹	tardorada
boirada	gelada ¹	nuvolada	tempirada
borrascada	glaçada	onada	temporalada
borrufada	gotellada	pedregada	terrabastada
bromada ¹	granissada	pedruscada	torbonada
bromallada	gregalada	plujada	tramuntanada
brufada	gropada	ponentada	tronada
bruixonada	llebetjada	ratxada	ventada
bufada	llevantada	rosada	xafegada
calabruixada	marçada	rufada	xalocada
calabruixonada	marejada	rufagada	
calamarsada	marinada	ruixada	

Aquesta llista es va llegir minuciosament per observar si es trobaven a faltar algunes unitats que, o bé no estaven marcades al DIEC2 amb l'etiqueta temàtica de “meteorologia”, o bé no estaven documentades en aquesta obra lexicogràfica. Per completar la llista anterior, es va fer una mirada dels resultats amb *-ada* del *Corpus del català modern* i es va preguntar a alguns parlants. Els dos tipus d'informacions obtinguts de les dues consultes es van contrastar amb el *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC) del Grup Enciclopèdia Catalana i el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) d'Alcover i Moll. Les unitats que es van trobar a faltar són les següents:

- a) *assolellada*: documentada al DIEC2 (‘acció d’assolellar o assolellar-se’; ‘insolació’), però sense l'etiqueta temàtica. Ara bé, és una conseqüència de la meteorologia, però no un fenomen meteorològic en si.
- b) *enfarinada*: no documentada amb aquest sentit (‘cobert de neu’) ni al DIEC2 ni al GDLC, però sí al DCVB en l'entrada del verb *enfarinar* amb sentit figuratiu (‘cobrir de cosa blanca semblant a farina’) (Ex.: *Dues o tres tardorades d'aquelles que, iniciant-se ab una rufacada forta, acaben per enfarinar de neu els pichs més alts*, Oller Pil. Pr. 180).
- c) *fredorada*: documentada al DIEC2 (‘gran fred’), però sense l'etiqueta temàtica; al GDLC sí que hi consta l'etiqueta de *meteorologia*.
- d) *llampegada*: no documentada ni al DIEC2 ni al GDLC, però sí al DCVB (‘acció de llampegar’).

- e) *mullada* / *remullada*: no documentada amb el sentit de *pluja* ni al DIEC2 ni al GDLC ('acció de mullar' / 'acció de remullar'), però sí al DCVB (Ex.: [refrany] «Després d'una gran secada, ve una gran mullada» (Benassal)).
- f) *nevada*: documentada al DIEC2 ('caiguda de neu'), però sense l'etiqueta temàtica; al GDLC sí que hi consta l'etiqueta de *meteorologia*.
- g) *rescaldada*: no documentada ni al DIEC2 ni al GDLC, però sí al DCVB ('calor sufocant, aire molt calent').
- h) *rafegada*: documentada al DIEC2 i al GDLC com a sinònim de *ratxada*, però sense l'etiqueta temàtica, i al DCVB com a sinònim de *ràfega*.
- i) *rierada*: documentada al DIEC2 ('revinguda d'una riera'), però sense l'etiqueta temàtica. Ara bé, tenim en compte que és una conseqüència de la meteorologia, però no un fenomen meteorològic en si.
- j) *riuada*: documentada al DIEC2 ('revinguda d'un riu'), però sense l'etiqueta temàtica. De nou, és una conseqüència de la meteorologia, però no un fenomen meteorològic en si.

Per fer la cerca al corpus vam tenir en compte que algunes unitats presenten variació ortogràfica respecte de la grafia actual. En aquest sentit, el DCVB ens va ajudar a controlar part d'aquesta variació a partir dels exemples que ofereix i de les observacions que inclou en forma de marques de variant ortogràfica dialectal, com *roada* respecte de *rosada* o *nugulada*, de *nuvolada*, o arcaica, com *sequada* respecte de *secada* o *ruxada* respecte de *ruixada*. Finalment, després de consultar el *Diccionari de meteorologia* del Termcat, es va decidir deixar fora *riuada* i *rierada*, perquè no es consideren fenòmens propis de la meteorologia, sinó de geografia física (Cercaterm). Finalment, les 62 unitats es van cercar al *Corpus del català modern* (CCM). D'aquest nombre, es van documentar les 15 unitats següents, que representen el 24,2 % del total:

bromada	nevada	rosada
calamarsada	nuvolada	ruixada
gelada	pedregada	secada
glaçada	remullada	tronada
gropada	rescaldada	ventada

3.2. Unitats documentades per període

En aquest apartat, presentem, en primer lloc, el nombre d'ocurrències registrat per a cada una de les unitats d'acord amb el segle en què s'han documentat. Tot seguit, mostrem el nombre total de *types* i *tokens* registrats en els diferents períodes que abraça el corpus, del final del segle XVI a l'inici del s. XIX.

A continuació, es pot veure quantes vegades i en quin període es documenten les 15 unitats formades amb el sufix *-ada* que designen fenòmens meteorològics. Alguns d'aquests mots només es registren una única vegada en tot el període estudiat mentre que d'altres presenten una freqüència d'ús més alta en els textos que conformen aquest corpus. Quant a les dades que es presenten a la Taula 1, cal tenir en compte que s'ha verificat que, en cas de ser paraules polisèmiques, només es comptin com a vàlides les ocurrències que fan referència al sentit de l'àmbit meteorològic. Per exemple, *rosada*, que també té el sentit de 'multitud de roses' (DCVB) i, al mateix temps, es documenta en el compost *aigua rosada* ('aigua de roses').

Taula 1. Nombre d'ocurrències per període

Unitats	XIXa ²	XVIIIb- XIXa ³	XVIIIb	XVIII	XVIIIa	XVIIb- XVIIIa	XVIIb	XVII	XVIIa	XVIb- XVIIa	Total
bromada	1										1
calamarsada	2										2
gelada					2				1		3
glaçada			1								1
gropada			1								1
nevada	9	1	4	3	1	2	1			1	22
nuvolada	1		5	1			1		4		12
pedregada	18	1	2	1	6	1		13	9		51
remullada			2		1						3
rescaldada			1								1
rosada			2	1	1				1		5
ruixada	1		3						3		7
secada			2	4	1			1	2		10
tronada	2		1	1	1		2				7
ventada	4						1				5

Del total de 15 unitats, n'hi ha 4, que representen una mica més d'una quarta part (26,7 %), que són hàpax en aquest període d'acord amb el corpus utilitzat. Es tracta de *bromada*, *glaçada*, *gropada* i *rescaldada*. Una altra quarta part del total, en canvi, presenten una freqüència considerable. En ordre ascendent, trobem *secada*, amb 10 ocurrències; *nuvolada* es documenta 12 vegades; tenim 22 casos per a *nevada*; i, finalment, el més freqüent és *pedregada* amb 51 ocurrències. En aquest sentit, pensem que en documents com ara memòries, dietaris, anuaris, tractats o manuals d'agricultura i jardineria, s'anoten, sobretot, alguns dels fenòmens meteorològics més rellevants per l'impacte i les conseqüències que tenen en els camps i en la seva productivitat agrícola. Aquests fenòmens són la sequera, representada pel mot *secada*; la pedra, amb mots com *pedregada* i *calamarsada* (2); la neu, amb *nevada*; i la pluja, amb paraules com *ruixada* (7 ocurrències) i *remullada* (3). També podríem destacar les tempestes, amb *tronada* (7), *gropada* (1) i *nuvolada* (12); el vent, amb *ventada* (5) i també *gropada* (1); les gelades, amb *gelada* (3) i *glaçada* (1); i la calor, amb *rescaldada* (1).

A continuació, il·lustrem els exemples en context dels diferents mots registrats al corpus del català modern:

1. [...] en lo matí i també en la tarda ab **bromada** a mar. (*Baró de Maldà - Calaix de Sastre (1815-1816)*)
2. Als 29 abril de 1835 féu una **calamarsada** cruel que quedà blanch al Jardí. (*Memòries de la família Bellsollell (1800-1836)*)
3. [...] perquè ab la **gelada** la terra se és apartada dels esquexos. (*Cultura de jardins*)

² Les fonts del corpus s'han classificat temporalment segons si el llibre va ser editat durant la primera meitat del segle ("a") o la segona meitat ("b").

³ Algunes de les publicacions que componen el corpus no se situen en un únic segle, sinó en dos, perquè es va editar entre el final d'un segle i l'inici del següent. Per aquest motiu, indiquem els dos segles.

4. de Barcelona, ha amanescut serè i no ab **glaçada**, és dir un poc minorat el fred. (*Baró de Maldà - Calaix de Sastre (1769-1791)*)
5. [...] en la de dit dia y agué una gran **gropada** ab una tempastat de trons y llams. (*Llibre de Pere Màrtir Coll*)
6. Sols sé que ab motiu de aquexa **nevada** ha pres augment lo oli. (*Memòries de la família Bellolell (1800-1836)*)
7. [...] súbitament en lo cel una negra y espessa **nuvolada** ab grandíssims trons, tempestat de vents. (*Dietari de Jeroni Pujades (II)*)
8. [...] entre 5 o 6 de la tarde, descarregà una **pedregada** a Monseny que quedà blanch. (*Memòries de la família Bellolell (1800-1836)*)
9. A gran sèca, gran **remullada**. (Tractat de adages)
10. [...] los encontra aumits d'aquella boira una **rescaldada** de sol los escaldarà. (*Tractat d'agricultura*)
11. [...] lo oxígene de l'aire y la aigua y la **rosada** que cau al bespre ajuda a l'alba del dia. (Tractat de cereria)
12. Lo matex dia plugué una molt bona **ruxada** entre vuit y nou de la nit. (*Dietari de Jeroni Pujades (I)*)
13. [...] acabavan de pèrdrer a causa de la gran **secada** com a últim y segur refugi. (*De Rebus Gestis Ecclesiae*)
14. Die 21 de agost tinguérem una forta **tronada** y plugué cosa de una ora y mitja. (*Memòries de la família Bellolell (1800-1836)*)
15. [...] per lo gasto uns ab altres per la **ventada** de l'abril ni gayre blat (*Memòries de la família Bellolell (1800-1836)*)

D'acord amb les dades anteriors, estudiem en quins períodes, dels quatre segles que conformen el període temporal del corpus (del s. XVII al s. XIX), es documenten les unitats. Com veiem, n'hi ha que només es documenten en un segle i d'altres que es documenten en els quatre segles.

Taula 2. Unitats i freqüència per període (segle)

Segles	Freq.	%	Exemples
XVI	0	–	–
XVII	0	–	–
XVIII	4	27	glaçada, gropada, remullada, rescaldada
XIX	2	13	bromada, calamarsada
XVII, XVIII	3	20	gelada, rosada, secada
XVII, XIX	1	7	ventada
XVIII, XIX	0	–	–
XVII, XVIII, XIX	4	27	nuvolada, pedregada, ruixada, tronada
XVI, XVII, XVIII, XIX	1	7	nevada

En primer lloc, podem observar que cap dels 15 fenòmens meteorològics es documenta únicament durant el segle XVI o el XVII i, després, no es torna a documentar al corpus. En canvi, si que hi ha algunes unitats que només es documenten al final del

període, durant el XVIII i a principis del XIX. Es tracta de mots com *bromada*, *glaçada*, *gropada* i *rescaldada*, tots ells hàpax, a més de *remullada* i *calamarsada*, amb una freqüència baixa (3 i 2 ocurrences, respectivament). Les unitats que només es documenten en la segona meitat de tot el període estudiat representen el 40 % del total de les 15 unitats: 6 casos. Si mirem el cas contrari, veiem que hi ha 3 unitats (20 % dels casos), que només es documentin durant la primera meitat del període (s. XVII i s. XVIII). Es tracta de *gelada*, *rosada* i *secada*. En aquesta línia, *secada* és la que presenta una freqüència d'aparició més alta, amb 10 casos. Tanmateix, no es documenta en les fonts utilitzades de principis del segle XIX, encara que, d'acord amb les dades del CTILC (1833-1988), s'utilitza més que el seu sinònim, *sequera*. Finalment, hi ha 5 unitats que es documenten durant tots els períodes del corpus, que representen el 34 % del total. Són *nevada*, *nuvolada*, *pedregada*, *ruixada* i *tronada*, entre els quals es troben els mots amb més ocurrences (amb un mínim de 7 repeticions).

D'altra banda, és interessant observar com en alguns casos, les dades ens permeten actualitzar la informació etimològica i de primera documentació que es tenia sobre aquestes unitats d'acord amb les dades registrades al *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana (GDLC). Com s'indica en l'apartat "ajuda" d'aquesta obra, que explica les característiques i la forma de consulta, en la majoria d'entrades es dona una breu informació etimològica en què s'ofereix la datació més antiga coneguda, alguns cops acompanyada de l'abreviatura *c.*, de *circa* ('aproximadament'). D'altra banda, si es tracta d'una paraula derivada, en alguns casos només s'indica de quin mot deriva.

Taula 3. Data de primera documentació: contrast corpus i diccionari.

Unitats	Segle	GDLC
bromada	XIXa	<i>broma</i> [c. 1400; del ll. brūma 'hivern', conservat en el sentit de 'boira', fenomen molt propi de l'hivern]
calamarsada	XIXa	1872
gelada	XVIIa	s. XIV
glaçada	XVIIIb	<i>glaçar</i> [c. 1372; del ll. glaciare, id.]
gropada	XVIIIb	1561
nevada	XVIIb-XVIIa	1653
nuvolada	XVIIa	1696
pedregada	XVIIa	<i>pedregar</i> [956]
remullada	XVIIIa	<i>remullar</i> [1381]
rescaldada	XVIIIb	<i>escaldar</i> [s. XIV]
rosada	XVIIa	s. XIV
ruixada	XVIIa	c. 1450
secada	XVIIa	s. XIV
tronada	XVIIb	1622
ventada	XVIIb	1803

Els mots en què les dades del CCM actualitzen la informació etimològica oferta pel diccionari d'Enciclopèdia Catalana són *calamarsada*, *nevada*, *nuvolada* i *ventada*. En el cas de *calamarsada* s'observa, doncs, que ja es documenta durant la primera meitat del s. XIX. Així doncs, abans del 1872. Quant a *nevada*, també veiem que es registra mig segle abans del que s'indica al diccionari, i el mateix succeeix amb *nuvolada*. Per últim, tot i que la primera documentació del mot *ventada* al diccionari era del 1803, en el corpus es corrobora que ja es documentava durant la segona meitat del 1600, per tant, un segle abans. Per altra banda, en el cas de *bromada*, *glaçada*, *pedregada*, *remullada* i *rescaldada*, les dades que aporta el diccionari són incompletes, ja que ofereix

informació sobre el mots dels quals deriven (*broma, glaçar, pedregar, remullar i escaldar*), però no de la forma resultant amb la unió del sufix *-ada*. Quant a la resta d'unitats, es tracta de mots ja existents en segles anteriors als estudiats en aquest corpus, que recordem que s'inicia amb dades de la segona meitat del s. XVI.

També hem volgut observar la freqüència d'aquests mots al CTILC, el corpus del català contemporani (del 1833 al 1988), per observar-ne l'evolució en l'ús. Els resultats quantitatius obtinguts són els següents:

Taula 4. Ocurrences per corpus

Unitats	CCM	CTILC ⁴
bromada	1	29
calamarsada	2	22
gelada	3	312
glaçada	1	218
gropada	1	64
nevada	22	451
nuvolada	12	431
pedregada	51	336
remullada	3	17
rescaldada	1	0
rosada	5	597
ruixada	7	81
secada	10	153
tronada	7	187
ventada	5	423
mitjana	8,7	236

En tots els casos el nombre d'ocurrences documentades al CTILC augmenta exponencialment respecte de les dades registrades al CCM. En aquest sentit, aquest resultat és esperable per la mida del corpus i la disponibilitat més alta de fonts per a crear aquest corpus del català contemporani. A més, com que es tracta d'unitats registrades al DIEC2, ja sabíem, d'entrada, que són unitats que actualment encara perviuen en l'ús. El nostre propòsit general és, doncs, el contrari, veure com es van anar introduint a la llengua. L'únic cas que no es documenta al CTILC, però sí que es registra al CCM, encara que una sola vegada, és *rescaldada*. Com hem dit, aquest mot no es documenta ni al DIEC2 ni al GDLC, però sí al DCVB com a 'calor sufocant, aire molt calent'.⁵

La resta d'unitats que designen fenòmens meteorològics que es van incloure en la llista inicial de cerca, però que finalment no es documentaven al CCM, també es van cercar al CTILC per observar la presència que tenien en aquest període. Gairebé totes es documentaven d'una forma més o menys freqüent, excepte 8 casos, a més de *rescaldada*. No es registren, doncs, els mots següents: *borrufada, bromallada, calabruixonada, enfarinada, gregalada, marçada, murada, pedruscada* i *tempirada*. En alguns casos es tracta de sinònims i variants d'altres mots, com *bromallada* respecte de *bromada*, *calabruixonada* de *calamarsada*, *pedruscada* de *pedregada*, *enfarinada* respecte de *nevada*, *murada* de *nuvolada*, etc. Tot i així, en alguns casos aquests mots

⁴ Cal tenir en compte que en el nombre d'ocurrences que es proporciona del CTILC no s'ha dut una revisió manual per determinar si la unitat estudiada té el sentit de fenomen meteorològic en cada un dels contextos en què es documenta. Si que es té en compte, en canvi, la categoria gramatical, és a dir, que es tracti d'un nom femení.

⁵ En aquesta obra s'indica que es tracta d'un mot que s'utilitza a la zona de València ("Val.").

són més precisos, ja que *enfarinada* indica que només ha nevat una mica o que la neu gairebé no ha quallat, i *murada*, segons el DCVB, fa referència a la ‘nuvolada estesa prop de l’horitzó i sense arribar a la part alta del cel’. La resta, també tenen un sentit precís, ja que *borrufada* fa referència a la tempesta de vent i neu (DIEC2), *gregalada* designa el vent que ve de gregal i *marçada* fa referència a un cop de vent i aigua propi del mes de març.

En la taula inferior es pot observar com es distribueixen diacrònicament les 15 unitats documentades al *Corpus del català modern*, tant pel que fa al nombre de *types* (per període) com de *tokens*.

Taula 5. Frequència per segles

Períodes	Types		Tokens	
	Freq.	%	Freq.	%
XIXa	8	53,3	38	29,0
XVIIIb-XIXa	2	13,3	2	1,5
XVIII	12	80,0	48	36,6
XVIIb-XVIIIa	2	13,3	3	2,3
XVII	9	60,0	39	29,8
XVIb-XVIIa	1	6,7	1	0,8

En més detall, quant als *types*, veiem que durant el s. XVIII es documenten el 80 % dels neologismes que es registren en tots els períodes del corpus, que va de la segona meitat del 1500 (XVIb) a la primera meitat del 1800 (XIXa). Tot i que en el segle XIX només s’han recollit obres de fins al 1833, el nombre d’unitats registrades només varia per un 1 punt respecte de tot el s. XVII, amb 9 unitats documentades, que representen el 60 % del total. Si observem què passa amb els *tokens* o nombre d’ocurrències de tot el període, veiem que durant el s. XVIII es documenta el nombre més gran d’ocurrències, una mica més de la tercera part (36,6 %), mentre que, si comparem els resultats de la primera meitat del 1800 i les dades de tot el 1600, aquest últim el supera per un punt: 38 ocurrències (29 %) de 1800 a 1833, i 39 (29,8 %) de 1600 a 1699.

4. Aspectes morfosemàntics

En aquest apartat ens centrem en els aspectes morfosemàntics que caracteritzen aquestes unitats. Per començar, observem de quins mots deriven i, per tant, comprovem si són denominals, deverbals o deadjectivals. A més, a partir de les definicions lexicogràfiques, n’estudiem els valors semàntics. D’acord amb aquesta informació, intentem agrupar els diferents sentits segons els trets que presenten, tenint en compte els valors i sentits del sufix *-ada* ja registrats en gramàtiques i diccionaris, així com en altres publicacions.

Per identificar el mot del qual deriven les diferents unitats sufixades ens basem amb la informació disponible al GDLC. A partir d’aquí, especifiquem si deriva, doncs, d’un nom, d’un verb o bé d’un adjectiu. A més, també tenim en compte si, tot i no tractar-se d’un mot deverbal, el verb propi d’aquesta designació existeix.

Taula 6. Mot base i categoria

Unitats	Tipus de base	Base	Verb?
bromada	n	broma	embromar
calamarsada	n	calamarsa	–
gelada	v	gelar	
glaçada	v	glaçar	
gropada	n	gropa	–
nevada	v	nevar	
nuvolada	n	núvol	ennuvolar-se
pedregada	v	pedregar	
remullada	v	mullar	
rescaldada	v	escaldar	
rosada	v	rosar	
ruixada	v	ruixar	
secada	adj	sec	assecar
tronada	v	tronar	
ventada	n	vent	ventar

De les 15 unitats documentades al CCM, 9 (60 %) son noms deverbals. Pel que fa als noms denominals, se'n documenten 5 (33 %) i només un mot (7 %) és de adjectival. Es tracta de *secada*, que deriva de l'adjectiu *sec -a*. Pel que fa als noms que deriven de verbs, trobem *gelada* (*gelar*) *glaçada* (*glaçar*), *nevada* (*nevar*), *pedregada* (*pedregar*), *rosada* (*rosa*), *remullada* (*mullar*), *rescaldada* (*escaldar*) i *ruixada* (*ruixar*). I, en el cas dels noms derivats de noms, tenim *bromada* (*broma*), *calamarsada* (*calamarsa*), *gropada* (*gropa*), *nuvolada* (*núvol*) i *ventada* (*vent*). Tot i així, veiem que en 13 dels 15 casos (86,7 %) existeix un verb relacionat amb el fenomen meteorològic designat. Les úniques excepcions són *calamarsada* i *gropada*, ja que en els altres quatre casos tenim *embromar*, *ennuvolar-se*, *assecar* i *ventar*.

Pel que fa als valors semàntics dels mots formats amb el sufix *-ada*, tot i que, com hem dit, Fabra distingeix 17 significats diferents, entre ells el dels fenòmens meteorològics, entre els mots que conformen aquesta categoria es poden diferenciar sentits diversos. En aquesta línia, com es menciona en l'entrada del sufix *-ada* al GDLC, es distingeix dues llistes o categories diferents: per una banda, els tipus de mots que “indica” aquest sufix, com els fenòmens meteorològics, les magnituds o els períodes temporals; i, de l'altra, el “significat” d'aquest sufix, com ara, *conjunt de*, *cop de* o *acció pròpia de*, entre d'altres. Així doncs, pensem que és important diferenciar aquests dos aspectes perquè se centren en qüestions diferents del mot. Cal tenir en compte, que en la proposta de Fabra es pot veure que en el bloc de mots que signifiquen ‘cop’ s'inclou *ventada*, amb sentit metafòric. A més, com ja hem vist, no tots els mots amb *-ada* que designen fenòmens meteorològics tenen una base nominal, com queda recollit en la proposta de Fabra, si no que alguns tenen base verbal (*tronada* < *tronar*, *nevada* < *nevar*) i, fins i tot, adjectival (*ventada* < *vent*).

Per dur a terme aquesta anàlisi, ens basem en les definicions documentades en tres fonts diferents: el DIEC2, el GDLC i el DCVB. D'acord amb l'anàlisi qualitativa de les definicions lexicogràfiques, podem agrupar la majoria de les definicions en cinc conjunts diferents. Per a cada una de les categories indiquem els descriptors o elements de la definició que semblen explicitar aquest sentit.

1. Conjunt o (gran) quantitat de: *multitud de, abundant, massa de, conjunt de, gotes, successió de i quantitat de.*
2. Acció o efecte de: acció de, fet de, acció i efecte de i acte de.
3. Intensitat o cop de (metafòric): forta, sobtadament, cop de, augment sobtat, molt fort i molt calent.
4. Qualitat de.
5. Durada: *prolongada, llarga, poca durada, més durada que.*

D'entrada, aquesta proposta manté paral·lelismes i similituds amb altres classificacions, com la de Fabra (entre altres gramàtiques posteriors), la del GDLC o la de Vañó-Cerdà (2015), ja que es mantenen algunes categories, d'altres es modifiquen i n'apareixen de noves. Per a la categoria de 'col·lectiu' (Fabra, Vañó-Cerdà) i 'conjunt de' (Vañó-Cerdà), s'adopta amb una lleugera modificació la de 'conjunt o gran quantitat de' del GDLC. L'únic canvi respecte de la categoria anterior, és que es decideix mantenir l'adjectiu *gran*, però entre parèntesis. D'aquesta manera es pretén explicitar que no sempre hi ha present un valor augmentatiu. En aquest sentit, Vañó-Cerdà (132) sí que pren en consideració aquesta categorització quan indica que els "derivats denominals són parafrasejables com '(gran) quantitat o conjunt de substantiu(s) base'; és a dir, derivats de sentit col·lectiu, per una banda, i derivats de sentit intensiu o augmentatiu, per l'altra". Tanmateix, respecte de l'afirmació d'aquest autor, pensem que es pot i cal diferenciar el valor augmentatiu de l'intensiu. Per aquest motiu, hem situat en una altra categoria la qualitat d'"intensitat", per expressar que una acció es realitza o es duu a terme amb força, juntament amb el significat de 'cop de', però amb sentit metafòric. Així doncs, classifiquem en una mateixa categoria el sentit metafòric de "cop" com a Fabra i el d'"intensitat" (Fabra), és a dir, d'acció feta amb força. Quant als deverbals, mantenim la categoria 'acció i efecte de' (Vañó-Cerdà), tot i que en algunes obres es parla només d'acció de' (GDLC) o bé d'acció i efecte sobtat' (Fabra). A més, hem inclòs 'qualitat de' en relació amb els mots deadjectivals, no recollida, però, al GDLC, però sí a Fabra i, en general, a totes les gramàtiques. En aquest cas, però la definició no ofería descriptors per caracteritzar aquesta categoria, però d'acord amb el canvi de categoria, d'adjectiu a nom, sabem que identifica la qualitat de l'adjectiu. Finalment, observem que en alguns mots sembla especificar-se la durada del fenomen meteorològic. Així doncs, hem decidit incloure la categoria "durada", tot i que sabem que a diferència dels casos anteriors, com el de 'conjunt o (gran) quantitat de', 'acció o efecte de' o 'cop de', no és parafrasejable a partir del nom de la categoria, com tampoc no ho és en el cas d'"intensitat".

D'acord amb els elements propis de cada definició, podem classificar els mots en diferents grups. Per a cada una de les unitats, indiquem, en primer lloc (i quan és possible), la manera en què es poden parafrasejar utilitzant els descriptors de la categoria i la base de la qual deriven. En segon lloc, afegim la definició o un fragment de definició, com a mínim, d'un dels tres diccionaris consultats (DIEC2, GDLC i DCVB).⁶

1. Conjunt o (gran) quantitat de: *multitud, abundant, massa, conjunt de, gotes, successió de i quantitat de.*
  - *bromada*: 'conjunt de bromes' / 'multitud de bromes' (GDLC)
  - *calamarsada*: 'conjunt de calamarsa' / 'precipitació en forma de calamarsa, especialment si és abundant' (DIEC2), 'caiguda abundant de calamarsa'

⁶ En alguns casos, la perífrasi és la definició que documentem en el diccionari. En d'altres, els diccionaris consultats no recullen el valor semàntic en el qual hem classificat la unitat.

- (DCVB)
- *nevada*: ‘quantitat de neu caiguda’ (DIEC2, GDLC)
  - *nuvolada*: ‘conjunt de núvols’ (DCVB) / ‘massa de núvols’ (GDLC, DIEC2)
  - *pedregada*: ‘quantitat de pedra caiguda’ / ‘precipitació en forma de pedra, especialment si és abundant’ (DIEC2)
  - **rosada*: ‘conjunt de gotes d’aigua’ / ‘gotes petites d’aigua [...]’ (DIEC2)
  - *tronada*: ‘conjunt de trons’ / ‘successió de trons’ (DCVB, GDLC)
2. Acció i efecte de: *acció de, fet de, acció i efecte de i acte de*.
- *gelada*: ‘acció i efecte de gelar’ / ‘rosada glaçada [...]’ (GDLC), ‘aigualera glaçada’ (DCVB)
  - *glaçada*: ‘acció i efecte de glaçar’ / ‘fet de glaçar-se l’aigua [...]’ (DIEC2)
  - *nevada*: ‘acció i efecte de nevar’ / ‘caiguda de neu’ (DIEC2, GDLC, DCVB)
  - *pedregada*: ‘acció i efecte de pedregar’ / ‘acte de caure pedra [...]’ (DCVB)
  - *remullada*: ‘acció i efecte de remullar’ (DCVB)
  - *rescaldada*: ‘acció i efecte d’escaldar’
  - **rosada*: ‘acció i efecte de rosar’⁷
  - *ruixada*: ‘acció i efecte de ruixar’ / ‘acció de ruixar’ (DIEC2, GDLC)
  - *tronar*: ‘acció i efecte de tronar’ / ‘tempesta de trons’ (DIEC2)
3. Intensitat o cop de (metafòric): *forta, sobtadament, cop de, augment sobtat, molt fort i molt calent*.
- **gropada*: ‘cop de vent i d’aigua impetuós’ (DCVB, GDLC), ‘tempesta congriada sobtadament’ (DCVB, GDLC)
  - **rescaldada*: ‘calor sufocant, aire molt calent’ (DCVB)
  - *ventada*: ‘cop de vent’ / ‘vent molt fort’ (DCVB), ‘bufada forta de vent [...]’ (GDLC), ‘augment sobtat de la velocitat del vent’] (DIEC2, GDLC)
4. Qualitat de:
- *secada*: ‘qualitat de sec’ / ‘absència o deficiència prolongada de precipitació [...]’ (DIEC2)
5. Durada: *prolongada, llarga, poca durada, més durada que*.
- **ruixada*: ‘pluja seguida i de poca durada’ (DCVB)
  - *secada*: ‘temporada llarga de temps sec’ (GDLC)
  - *ventada*: ‘[...] de més durada que una ratxa’ (DIEC2, GDLC)

Tot i aquesta classificació, observem que algunes de les unitats (marcades amb asterisc), no són parafrasejables amb un descriptor i la base, com ja indica Vañó-Cerdà (136):

Hi ha, no obstant això, no pocs derivats en català, on el sufix *-ada* —a nivell lògic i objectiu— no aporta res de nou al substantiu base, això és, casos on el primitiu i el derivat vénen a expressar el mateix designat, raó per la qual es poden entendre tots dos com a sinònims. Ocasionalment, l’aportació màxima que —a nivell emotiu i subjectiu— fa el sufix *-ada* és una lleugera idea d’intensitat o especialitat, prou difícil d’amidar o calibrar, per cert.

L’autor, a més, diferencia entre els que expressen una acció sobtada o un cop i els que indiquen un conjunt de coses. En els exemples, inclou algunes unitats que expressen fenòmens meteorològics i que hem tractat en aquest estudi:

⁷ ‘Caure rosada’ (DIEC2). Al diccionari, a l’entrada del mot *ros* et remet a *rosada*.

- a) *gropada* ‘tempesta, colp de vent’ – *grop* ‘nuvolada tempestuosa, colp de vent’
- b) *bromada* – *broma* ‘boira’
- c) *rosada* – *ros*

En el cas de *bromada*, però, no estem d’acord que no sigui parafrasejable o bé que designi el mateix que *broma*. Tenint en compte aquesta perspectiva, pensem que la diferència entre aquests dos mots és que *bromada* dona èmfasi al fet que es tracta d’una extensió més àmplia, ja que *broma* es defineix al diccionari com a ‘boira, especialment poc espessa’ o com a sinònim de ‘núvol’ (DIEC2), mentre que en el cas de *bromada* el diccionari ens redirigeix a *boirada* i *nuvolada*, definits com a ‘boira de gran extensió’ (DIEC2) i ‘massa de núvols’ (DIEC2), respectivament. En altres fonts, a més, s’explicita directament aquesta diferència: ‘multitud de bromes’ (GDLC). En canvi, en el cas de *gropada* i *rosada*, *grop* i *ros* són paraules sinònimes, ja que l’entrada de *gropada* ens remet a *grop*, ‘nuvolada tempestuosa congriada sobtadament’ (DIEC2) i l’entrada de *ros* ens porta a *rosada*, ‘gotes petites d’aigua que es formen per condensació directa del vapor d’aigua sobre els objectes refredats durant la nit’ (DIEC2). A aquesta llista hi podem afegir *ruixada*, que és sinònim de *ruixat* (DIEC2, GDLC) i també de *xàfec* (GDLC), que trobem definits de la manera següent:

ruixat

‘Pluja escadussera d’intensitat forta i de durada generalment inferior a un quart, que cau de núvols isolats entre els quals hi ha cel serè’ (DIEC2).

xàfec

‘Pluja molt forta, que dona lloc a una precipitació de curta durada i amb intervals de cel clar’ (GDLC).

5. Contrast amb el castellà

Una de les raons que va motivar l’estudi dels mots formats amb el sufix *-ada* que designen fenòmens meteorològics, és el fet que, tot i que, en castellà, aquest sufix també és molt freqüent i polisèmic, no sembla tenir la mateixa productivitat a l’hora de crear paraules que indiquin fenòmens meteorològics. A Pujol es fa una anàlisi diacrònica dels substantius formats amb el sufix *-ada*. A partir dels resultats obtinguts en la cerca al corpus diacrònic de l’espanyol de Mark Davies, l’autora classifica les unitats d’aquest tipus en categories diferents que sumen un total de vint grups.⁸ Tanmateix, en aquesta classificació, no hi ha cap categoria que faci referència als fenòmens meteorològics.

⁸ 1. Noms d’acció (base verbal o nominal); 2. Participi de passat: *entrada*, *posada*; 3. Coses o quantitats com a resultat d’una acció (i efecte): *llamada*, *parada*, *matada*; menjar i begudes: *almendrada*, *vinada*, *pajada*; 4. Cops, ferida: *plomada*, *cuchillada*, *estocada*, *espolada*, *puñada*, *puñalada*, *pedrada*, *patada*, *bufetada*; 5. Mesura: *brazada*, *palmada*, *cañada*; 6. Del llatí: *vegada*, *soldada*, *corada*; 7. Altres manlleus: *jornada* (occità, segurament); *embaxada*; *almohade*; 8. Creació “romance”: *Dinerada*, *manada*; 9. Lloc: *entrada*; 10. Temporals: *otonnada*, *yuernada*; 11. Col·lectiu: *cabalgada* ‘tropa de gent’, *cabalgada* ‘gent’; 12. Relació amb un verb: *criada*, *mirada*, *tajada*; 13. Abundància, excés: *carcajada*; 14. Característica d’alguna persona o anima: *quijotada*, *bobada*, *asnada*; 15. Amalgama: *risada*, *palmada*, *llamarada*; A partir del s. XX. 16. Relació amb un verb: *mirada*, *entrada*, *llamada*, *llegada*, *madrugada*, *retirada*, *cebada*, *jugada*, *amada*, *velada*, *armada*, *parada*; 17. Manlleus: *jornada*, *embajada*, *fachada*, *almohada*, *cascada*, *brigada*; 18. Acció i efecte (contextos tècnics); 19. Llenguatge periodístic (general): *temporada*, *entrada*, *jornada*, *llamada*, *embajada*, *mirada*, *madrugada*, *jugada*, *fachada*, *portada*, *velada*, *retirada*, *cascada*; 20. Verbal: *escalada*, *empleada*, *encargada*, *abogada*, *morada*; 21. Esfera personal: *diputada*, *empleada*, *encargada*, *abogada*; 22. Abundància: *oleada*, *goleada*; 23. Deadjectival: *burrada*, *gamberrada*, *gilipollada*.

L'únic exemple que es documenta és *rosada*, per la qual indica en una nota a peu de pàgina indica que “[s]on contados los ejemplos sustantivos del corpus Davies para *rosada* (*agua de lluvia* o *rrosada*)” (Pujol, 71). També menciona *otoñada* (*otonnada*), però el classifica amb valor temporal. Segons el DRAE, fa referència a ‘tiempo o estación de otoño’, de manera que es pot interpretar aquesta estació de l’any, la tardor (*otoño*) com el temps típic d’aquesta època. Per la seva banda, Raab estudia la neologia del castellà del s. XV de la Corona d’Aragó, a partir de la introducció de manlleus i també de la derivació. En diferents tipus de textos documenta noves formes creades amb el sufix *-ada*, però cap de les unitats documentades fan referència als fenòmens meteorològics.

En el cas del català, a través de la cerca avançada del DIEC2, vam poder obtenir la llista de substantius acabats amb *-ada* pertanyents a l’àmbit temàtic de la “meteorologia”. A partir d’aquesta cerca, vam obtenir 54 unitats que complien amb tots aquests criteris. Tanmateix, per al castellà no hem pogut dur a terme el mateix procediment, perquè la cerca del DRAE no ho permet, com tampoc la cerca avançada de la nova plataforma de la RAE anomenada *Enclave*. Tot i així, a través d’aquesta plataforma sí que vam poder obtenir una llista del substantius registrats al DRAE acabats amb *-ada*. Com a resultat, vam extreure una llista amb 1.317 unitats que hem revisat manualment per documentar aquelles paraules de l’àmbit de la meteorologia. D’acord amb aquesta revisió manual, que vam documentar 13 unitats. Per tant, es tracta d’una xifra inferior als 54 mots documentats en català. Després, vam cercar les 13 unitats formades amb el sufix *-ada* i de l’àmbit de la meteorologia al corpus diacrònic de Mark Davies, que va del 1200 al 1900. A continuació indiquem les unitats documentades al DRAE i el nombre d’ocurrències⁹ que presenten en el corpus diacrònic en castellà. Es tracta de *granizada* (38), *helada* (0), *invernada* (3), *nevada* (104), *nubada* (0), *nubarrada* (0), *otoñada* (5), *ponientada* (0), *rociada* (0), *rosada* (0), *tronada* (4), *ventada* (0) i *veranada* (0). Així doncs, d’aquesta breu llista, només n’hi ha 5 (38,5 %) que es documentin al corpus. En aquest sentit, volem recordar que en molts casos no només els equivalents dels mots estudiats no presenten el mateix tipus de formació, si no, que, com hem vist amb la revisió dels substantius acabats amb *-ada* documentats al DRAE, el nombre d’unitats documentades és escàs.

6. Conclusions

Com recull Fabra, en català són freqüents les unitats lèxiques formades amb el sufix *-ada* que indiquen fenòmens meteorològics. D’acord amb les fonts utilitzades, hem documentat una seixantena de formes diferents. A partir d’aquí, hem estudiat la seva presència al *Corpus del català modern*, que va des de l’inici del s. XVII a la primera meitat del s. XIX. D’acord amb aquesta cerca, hem comprovat que 15 d’aquestes unitats es documentaven en aquest període, com a mínim, tot i que és possible que algunes ja es documentessin en segles anteriors. Per a cada una de les unitats, hem identificat el nombre d’ocurrències que presentava en el corpus diacrònic i hem observat com es distribuïen al llarg d’aquests dos segles i mig: mentre que algunes unitats són hàpaxs, d’altres presenten una freqüència més o menys alta, entre les quals destaca *pedregada*, amb 51 ocurrències. D’altra banda, la cerca d’aquestes unitats al CCM ha permès, en alguns casos, actualitzar la data de primera documentació d’aquestes unitats lèxiques.

Tot i que en la descripció dels mots en català formats amb el sufix *-ada*, Fabra situava la categoria “fenòmens meteorològics” com una de les 7 subcategories del bloc

⁹ Cal tenir en compte que en el corpus Mark Davies els mots s’han cercat per forma, de manera que en alguns casos inclou altres categories gramaticals a part de la de nom (*helada*, nom, i *helada*, com a adjectiu o participi) i altres sentits (*invernada*, com a temps propi de l’hivern i com a acció d’hivernar).

de *col·lectius*, en el bloc del noms amb base nominal, veiem que en aquest grup no hi ha només noms denominals (*broma* > *broma*), sinó també deverbals (*pedregar* > *pedregada*) i adjectivals (*vent* > *ventada*). De fet, com indica el GDLC, podem dividir l'estudi dels mots formats amb el sufix *-ada* segons si ens basem amb què “indica” el sufix, és a dir, en relació amb les classes semàntiques, com els fenòmens meteorològics o les magnituds, i què “significa”, d'acord amb la manera com el mot es pot parafrasejar. En aquest sentit, podem veure que es tracta de dues perspectives no excloents, de manera que hem pogut classificar aquestes unitats lèxiques en cinc grups diferents: 1) ‘conjunt o (gran) quantitat de’; 2) ‘acció i efecte de’; 3) intensitat o ‘cop de’ (metafòric); 4) ‘qualitat de’; i 5) ‘durada’. En aquesta proposta de descripció dels diferents sentits d'aquestes unitats lèxiques, també podem veure dos tipus de mots, els que es poden parafrasejar d'acord amb un descriptor i la seva base, i els que no, perquè es tracta, per exemple, d'unitats sinònimes, com *gropada* i *grop*, o *rosada* i *ros*. Finalment, hem comprovat que aquest tipus de creació no té la mateixa correspondència en castellà, ja que tot i que el sufix *-ada* també és productiu per a la formació de diferents tipus de mots, té una freqüència molt baixa a l'hora de crear unitats que designin fenòmens meteorològics.

Obres citades

- Aitchison, J. *Words in the mind: an introduction to the mental lexicon*. Oxford/Cambridge, MA: Blackwell, 1994 [1a ed. 1987].
- Badia i Margarit, A. M. *Gramàtica catalana*. Madrid: Gredos, 1962.
- Bayà, M. R. et al. “La sufixació nominal amb *-ada* en català.” En *Actas del XXII Congreso Internacional de Lingüística y Filología románica*. Tübingen: Niemeyer, 1998. 85-91.
- Bybee, J. *Language, usage and cognition*. Cambridge University Press: Cambridge, 2010.
- Cabré, M. T. *A l'entorn de la paraula*. València: Universitat de València, 1994.
- . “La derivació”. En J. Solà et al. *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries, 2002. 731-775.
- . “Neologismes, observatoris i diccionaris.” En G. Colon & L. Gimeno eds. *Els noms i els conceptes: noves tendències en l'estudi del lèxic*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I, 2006. 55-94.
- . “Bases para una teoría de los neologismes léxicos: primeras reflexiones.” En I. Alves & E. Simões Pereira eds. *Neologia das Línguas Românicas*. Sao Paulo: Humanitas, CAPES, 2015. 70-110.
- Cercaterm* = Termcat. *Cercaterm*. Barcelona: Termcat, 2018. Recuperat de <<http://www.termcat.cat/es/Cercaterm/Fitxes/>>
- CCM* = *Corpus del català modern*. Alacant: ISIC-IVITRA, Universitat d'Alacant, 2018.
- CTILC* = Institut d'Estudis Catalans. *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2005. Recuperat de: <<http://ctilc.iec.cat/>>
- Cuenca, M. J. & J. Hilferty. *Introducción a la lingüística cognitiva*. Barcelona: Ariel, 1999.
- Davies, M. *Corpus del español (Género / histórico)*, 2018. Recuperat de: <<http://www.corpusdelespanol.org>>
- DCVB* = Alcover, A. M. & F. de B. Moll. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll, 2002. Recuperat de: <<http://dcvb.iecat.net/>>
- DIEC2* = Institut d'Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62 – Enciclopèdia Catalana, 2007. Recuperat de: <<http://dlc.iec.cat/>>
- DRAE* = Real Academia Española. *Diccionario de la llengua espanyola* (23a edició.). Madrid: Real Academia Española, Espasa, 2014. Recuperat de: <http://dle.rae.es/>
- Enclave* = Real Academia Española. *Enclave RAE*, 2018. Recuperat de: <http://dle.rae.es/>
- Fabra, P. *Gramàtica catalana*. Barcelona: Editorial Teide, 1956.
- Gauger, J.-M. *Untersuchungen zur spanischen und französischen Wortbildung*. Heidelberg: Winter, 1971.
- GDLC* = Enciclopèdia Catalana. *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998. Recuperat de: <<http://www.diccionari.cat/>>
- Guilbert, L. *La créativité lexicale*. Paris: Larousse, 1990.
- Lorente, M. & L. Cantero. “La neologia per sufixació”. En J. Freixa, E. Bernal & M. T. Cabré eds. *La neologia lèxica catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2015. 27-51
- Lüdtke, J. *Prädikative Nominalisierungen mit Suffixen im Französischen, Katalanischen und Spanischen*. Tübingen: Niemeyer, 1987.
- Marvà, J. *Curs superior de gramàtica catalana*. Barcelona: Barcino, 1968.
- Moll, F. de B. *Gramàtica catalana*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1968.
- Mortureux, M.-F. “La dénomination: approche socio-linguistique”. *Langages* 76

- (1974): 95-112.
- Pujol, I. “A propósito de los sustantivos en -ada: una reflexión metodológica acerca del análisis de la formación de palabras en diacronía”. *Cuadernos del Instituto Historia de la Lengua* 2 (2009): 53-79.
- Raab, M. *Préstamo y derivación: neología y tipología textual en el castellano del siglo XV de la Corona de Aragón*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2014.
- Rainer, F. *Spanische Wortbildungslehre*. Tübingen: Niemeyer, 1993.
- Rosch, E. “Principles of Categorization”. En E. Rosch & B. Lloyd eds. *Cognition and categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1978. 27-48.
- Ruaix, J. *El català/3*. Moià: Ed. J. Moià, 1993.
- Sánchez, J. J. & J. J. Rivera. *Diccionari de meteorologia*. Barcelona: Termcat, 2018 [ed. en paper 1992]. Recuperat de:
<http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/249/>
- Ungerer, F. & H.-J. Schmid. *An Introduction to Cognitive Linguistics*. London: Longman, 1996.
- Vallès, T. *La creativitat lèxica en un model basat en l'ús: una aproximació cognitiva a la neologia i la productivitat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- Vañó-Cerdà, A. “Reflexions sobre el sufix ‘-ada’ en català”. *Zeitschrift für Katalanistik* 18 (2005): 115-140.